

Dlouhodobé odmítání spojení typu *průběh reklamní akce*

Ivana Svobodová

ÚJČ AV ČR v Praze, svobodova@ujc.cas.cz

Abstrakt

Článek se zabývá spojeními jako *průběh reklamní akce*, k nimž se někteří uživatelé vyjadřují kriticky, avšak bez dostatečného odůvodnění.

Klíčová slova: význam slov, rozšiřování významu, přenášení pojmenování, metafora, lexémy *běžet*, *průběh*

Long-term refusal of connections such as “*průběh reklamní akce*”

Abstract

Our article deals with collocations such as *průběh reklamní akce*, which some users criticize without sufficient grounds.

Key words: word meaning, semantic extension, semantic transfer, metaphor, lexemes *běžet*, *průběh*

Je až k nevíře, že se stále setkáváme s dotazy tohoto typu (poslední byl z července 2025): „Bývá mi vytýkáno, že používám sloveso *probíhat* v kontextu uskutečňování se určitých procesů či událostí. Například že *volby proběhly*, *probíhá schvalovací proces* a podobně.

Chtěl bych vás v této souvislosti požádat o vaše stanovisko, zdali je toto sloveso vhodné a z češtinářského hlediska akceptovatelné v těchto případech.“ – „Nedávno mi editor nemilosrdně vyčínal za použití slovního spojení *reklamní akce běží*... a odůvodnil to tím, že slovo *běžet* se používá jen v souvislosti s běžícím člověkem. Tvrdím, že je to bohapustý nesmysl a běží i akce, setkání, sportovní střetnutí, pietní akty apod. Prosím o vaše vyjádření.“ – „Na žurnalistice nám jeden vyučující vtlokal do hlavy, že se nesmí používat slovní spojení *v průběhu akce, akce probíhala* atd., protože probíhat je možné jen cílovou páskou nebo dveřmi. Je to pravda?“ Mohla bych citovat další podobné dotazy zachycené v naší e-mailové databázi.

Je až nápadné a zároveň neuvěřitelné, kolik uživatelů češtiny i dnes zastává názor, že výrazy *běžet, probíhat, průběh* atp. se mají pojit se substantivy pojmenovávajícími živé bytosti (dokonce jen s výrazem *člověk*, viz druhý dotaz). Není vyloučeno, že kritici spojení, v nichž se sloveso *běžet* a všechny odvozeniny neužívají ve svém původním významu, tj. ‚pohybovat se rychlým pohybem nohou‘ (Slovník spisovné češtiny), byli za výše uvedená spojení káráni ve škole. (Jen na okraj: Sama do dneška volím pouze lexém *jde o*, např. *jde o nový pohled na tento jev*, nikoli *jedná se o*. Učitelka na gymnáziu totiž každého, kdo v projevu spojení *jedná se o* použil, zastavila a sdělila, že správně je pouze *jde o*. Nenapadlo by mě však, abych při korigování textů měnila ostatním *jedná se o* na *jde o*.) Přitom nahlédneme-li do *Elektronického slovníku staré češtiny*,¹ zjistíme, že už ve staré češtině mělo sloveso *běžeti* i význam, (o soudní při ap.) probíhat, konat se, projednávat; (o události apod.), odehrávat se, dít se, uskutečňovat se, tzn. že už tehdy se toto sloveso nemuselo pojit pouze se jmény označujícími živé bytosti. Jungmannův slovník² sice tento význam nemá, ale z příkladů, které jsou tam uvedeny, je patrné, že sloveso *běžet* se pojí i se substantivy označujícími neživé jevy a abstrakta, např. *hodiny běží, vody běží svobodně z hor, za hříchem pokuta v patách běží, ten rozdíl při tom běží*. Ani jeden z výkladových slovníků češtiny z minulého století spojení, v nichž se sloveso *běžet* a jeho odvozeniny užívají v jiném než původním významu, nehodnotí jako nevhodná.

Snažila jsem se vypátrat, jestli tento typ spojení nebyl v minulosti přece jen odmítán. Nejprve jsem hledala v *Naší řeči*. Ta, jak známo, byla v počátcích poměrně dost puristická, ale příspěvek, který by ho kritizoval, jsem nenašla.³ Poté jsem prohledala i různé puristicky laděné příručky, které máme v našem oddělení k dispozici, ale ani tam jsem neuspěla. Přiznám se, že je pro mě záhada, odkud se ta kritika vzala.

Jak známo, slovní zásoba se neustále proměňuje. Jedním ze způsobů je i rozšiřování významu slov a to se děje zejména přenášením pojmenování na základě podobnosti. U výrazů *jít, běžet, proběhnout, probíhat, průběh* se význam rozšířil metaforicky.

¹ *Elektronický slovník staré češtiny*. Praha, oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2006–, přístupné online: <http://vokabular.ujc.cas.cz> (verze dat 1. 1. 27, citován stav ze dne 11. 7. 2025).

² Jungmann, J. (1989, reprint). *Slovník česko-německý*. Díl 1. Praha: Academia, s. 118–119.

³ Jen v *Naší řeči* 2, 1918, s. 150, v rubrice *Divoké kvítí*, v níž autoři upozorňovali na nedostatky v novinách a časopisech, byla uvedena věta z deníku *Venkov*: *Průběh schůze byl s napjetím očekáván*, a to kvůli chybné pravopisné podobě s *napjetím*, nikoli kvůli užití slova *průběh*.

Ve spojeních jako *stroj běží nečinně*, *hodiny běží pomaleji* bylo pojmenování pohybů, činností či stavů neživých předmětů motivováno pojmenováními pohybů, činností a stavů lidí, popř. zvířat.⁴ Vedle sloves *jít*, *běžet* a jejich odvozenin lze uvést např. *stát* (*dům stojí na vršku*), *ležet* (*knihy leží na polici*). Ve spojeních *akce stále běží*, *volby už proběhly* atp. se pojmenování konkrétně přenesla na pojmenování abstrakt, podobně *otevřít* (*ředitel otevřel diskusi*), *upoutat* (*řečník upoutal svým projevem všechny*) atd.

Ti, kteří odmítají, a často velmi striktně, užití spojení typu *průběh akcí*, by ale měli být kritičtí i ke spojením jako *žák kuňká* (zvuk, který vydává žába), *letím rychle do práce* (pohyb ptáků). Je možné jmenovat i metaforické přenesení u jiných slovních druhů, např. *jazyk* (u boty), *noha* (stolu), *zub* (pily), *list* (knihy), *pramen* (vlasů), *hluboká* (myšlenka), *kamenná* (tvář), *železná* (zásoba).

Ve všech případech jde o lexikalizované metafory, tzn. že jsou už pevnou součástí českého lexikálního systému a jsou zaznamenány i ve výkladových slovnících češtiny.

Bylo by dobré, aby učitelé změnám ve slovní zásobě věnovali větší pozornost. Tím mohou předejít tomu, aby uživatelé češtiny zbytečně neodmítali lexikalizované metafory, které existují v jazyce už hodnou řádku let.

⁴ Filipec, J., Čermák, F. (1985). *Česká lexikologie*. Praha: Academia, s. 114.